

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Verdediging in strafzaken

Crijns, J.H.; Hirsch Ballin, M.F.H.; Meij, P.P.J. van der

Citation

Crijns, J. H., Hirsch Ballin, M. F. H., & Meij, P. P. J. van der. (2025). Verdediging in strafzaken. *Boom Strafblad*, 6(6), 225-226. doi:10.5553/BSb/266669012025006006002

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4309804>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Redactioneel

Verdediging in strafzaken

prof.mr. J.H. (Jan) Crijns, prof. mr. M.F.H. (Marianne) Hirsch Ballin en prof.mr. P.P.J. (Patrick) van der Meij*

Zo divers als het strafproces is, zo divers is de verdediging in strafzaken. Elke verdachte, elke strafzaak en elke fase in het strafproces vraagt om een eigen benadering. Zo vergt de verdediging van een rechtspersoon in de context van het bijzondere strafrecht iets heel anders dan de bijstand van natuurlijke personen in de context van het commune strafrecht. Ook de omvang van strafzaken maakt bepaald uit: de verdediging in langlopende strafzaken rond georganiseerde criminaliteit is iets heel anders dan de verdediging in politierechterzaken. En de fase van het voorbereidend onderzoek vraagt weer andere activiteiten en strategieën van de verdediging dan de fase van het onderzoek ter terechtzitting of de fase van hoger beroep en cassatie. Ook zal de aard van de rechtsbijstand verschillen al naar gelang de bijstand die een verdachte behoeft: de juridische bijstand met het oog op de inhoudelijke beoordeling van een strafzaak verschilt van de vaak emotionele en soms praktische bijstand bij allerlei deelgeschillen zoals in het kader van de voorlopige hechtenis, beslagkwesties en detentieperikelen. In alle gevallen is het evenwel essentieel dat verdachten kunnen beschikken over goede rechtsbijstand, niet voor niets een recht dat behoort tot de kern van het recht op een eerlijk proces. Tot zover niets nieuws onder de zon.

Tegelijkertijd kunnen we constateren dat de verdediging – overigens net als het Openbaar Ministerie en de zittende magistratuur – met tal van uitdagingen wordt geconfronteerd. Denk bijvoorbeeld aan discussies over de reikwijdte van het verschoningsrecht, maatregelen in

het kader van het tegengaan van voortgezet crimineel handelen tijdens detentie, (ogenschijnlijk) toenemende polarisatie tussen procesdeelnemers in het strafproces, nijpende tekorten in de sociale advocatuur en de beweging naar voren in het kader van het nieuwe Wetboek van Strafvordering. Zeer uiteenlopende ontwikkelingen, maar met als grootste gemene deler dat zij alle in meer of mindere mate raken aan de positie van de verdediging of deze tot op zekere hoogte onder druk zetten. Want hoewel het belang van een adequate verdediging als zodanig onomstreden is, laten deze ontwikkelingen elk op hun eigen wijze zien dat dit niet betekent dat dit belang ook onder alle omstandigheden volledig tot zijn recht komt. Geregeld zien we dat het belang van een adequate verdediging in concreto toch het onderspit moet delven wanneer dit wordt afgewogen tegen de belangen van opsporing en vervolging dan wel in verband met budgettaire overwegingen of simpelweg capaciteitstekorten. Tegen deze achtergrond heeft de redactie van Boom Strafblad ervoor gekozen een nummer specifiek aan de positie van de verdediging in strafzaken te wijden, waarin ook enkele van voornoemde ontwikkelingen aan de orde komen.

In de bijdrage van *Sander* wordt gekeken naar de verdediging van rechtspersonen in relatie tot het recht op een eerlijk proces zoals dat ook voor verdachte rechtspersonen geldt (zij het wellicht met een op onderdelen andere invulling dan bij natuurlijke personen). Meer in het bijzonder stelt hij de observatie aan de orde dat een en dezelfde bijzondere eerlijkproceskwestie door de verdediging in het vat van verschillende verweren kan worden gegoten, waarbij de verdediging moet anticiperen op het feit dat de wijze waarop het verweer wordt ingekleed gevolgen heeft voor de wijze waarop de rechter de betreffende bijzondere eerlijkproceskwestie zal beoordelen. Hij illustreert dit aan de hand van een drietal bijzondere eerlijkproceskwesties: 1) eventuele onduidelijkheden in de tenlastelegging; 2) de eventuele gevolgen van het

225

* Jan Crijns is hoogleraar Straf- en Strafprocesrecht bij het Instituut voor Strafrecht & Criminologie en vice-decaan van de faculteit der Rechtsgeleerdheid van de van de Universiteit Leiden. Marianne Hirsch Ballin is hoogleraar Straf- en strafprocesrecht aan de Vrije Universiteit Amsterdam en partner en strafrechtadvocaat bij Pels Rijcken. Patrick van der Meij is bijzonder hoogleraar Strafrechtspraktijk en partner en strafrechtadvocaat bij Cleerdin & Hamer Advocaten te Amsterdam.

achterwege blijven van bestuursrechtelijke handhaving; en 3) vereenzelviging van de rechtspersoon met een ook (al eerder) vervolgte natuurlijke persoon of andere rechtspersoon. Aan de hand van jurisprudentie laat hij zien hoe dergelijke kwesties in de rechtspraktijk worden geadresseerd alsmede welke alternatieve verweren in de betreffende gevallen hadden kunnen worden gevoerd. Hij besluit met de boodschap dat een werkwijze waarin de verdediging alle (of in ieder geval meerdere) perspectieven op een bepaalde bijzondere eerlijkproceskwestie belicht, de kansen van de verdediging op een voor de verdachte wenselijke uitkomst kan vergroten.

Nan grijpt het arrest van de Hoge Raad van 14 oktober 2025¹ aan om in een uitgebreide noot bij dit arrest in te gaan op de uitoefening van het ondervragingsrecht door de verdediging. Eerst gaat hij in op de vraag tot welk moment de verdediging in ons huidige strafprocesrecht nog verzoeken kan doen om (belastende) getuigen te horen. Vervolgens wordt dit thema in de sleutel geplaatst van de modernisering van het Wetboek van Strafvordering en de zogenoemde 'beweging naar voren' die daarin wordt voorzien. Hij sluit af met een korte beschouwing over hoe deze ontwikkelingen moeten worden gewaardeerd. Dit oordeel pakt negatief uit: het uitgangspunt dat het horen van getuigen zoveel als mogelijk in het voorbereidend onderzoek dient te geschieden is naar zijn smaak geen goede zaak en verhoudt zich ook moeizaam tot de uitgangspunten van de Straatsburgse jurisprudentie over het ondervragingsrecht. Het is in deze systematiek de verdachte zelf die het ondervragingsrecht tijdig moet inroepen om niet het gevaar te lopen dat hij de rekening krijgt gepresenteerd van een te passieve procesopstelling. Hij besluit zijn bijdrage dan ook met de woorden: 'Aldus geldt steeds sterker: wie niet vraagt, wordt overgeslagen. Nu en in de toekomst.' Janssen vraagt in zijn bijdrage aandacht voor het sinds 1 november 2025 ingevoerde visueel toezicht op het contact tussen advocaten en cliënten die gedetineerd zijn in de Extra Beveiligde Inrichting (EBI) of op een Afdeling Intensief Toezicht (AIT). Deze maatregel – ingevoerd door middel van een wijziging van artikel 38 Pbw als bijdrage aan de doelstelling voortgezet handelen tijdens detentie tegen te gaan² – is op zichzelf al omstrengen genoeg, maar Janssen laat zien dat de praktijk waarop deze is geïmplementeerd daar nog verder aan bijdraagt. Anders dan toegezegd tijdens de parlementaire behandeling maken de wijze van cameraopstelling en de regels die advocaten en hun cliënten krijgen opgelegd voor hoe zij zich tijdens het onderhoud hebben te gedragen, het namelijk niet alleen mogelijk om visueel toezicht op het contact te houden maar ook om kennis te nemen van de inhoud van de conversatie en van even-

tuele schriftelijke aantekeningen. Alleen al het feit dat dit risico bestaat, is zonder meer in strijd met het recht van de verdachte op vrij verkeer met zijn raadsman. Dit is dan ook de reden dat een groep strafrechtadvocaten kort na inwerkingtreding van de nieuwe maatregel heeft besloten de bijstand aan hun cliënten in de EBI en op de AIT's tijdelijk te staken, totdat een oplossing is gerealiseerd voor de geconstateerde problemen. Janssen licht toe waarom zij tot deze ingrijpende keuze zijn gekomen. Het nummer bevat voorts een DNA-bijdrage van *Galič en Van Banning*, waarin zij ingaan op de bewaartermijnen van persoonsgegevens die zijn verzameld op basis van de Wet politiegegevens (Wpg). Dit doen zij naar aanleiding van de bevinding van *Follow the Money* uit 2024 dat de politie deze gegevens niet meer verwijderd, omdat zij van belang kunnen zijn voor later opsporingsonderzoek, onder meer in het kader van *cold cases*. Het gaat daarbij niet alleen om persoonsgegevens van verdachten, slachtoffers en anderen die betrokken zijn geraakt in een opsporingsonderzoek, maar ook om gegevens van personen die anderszins met de politie in aanraking zijn gekomen. Ook dergelijke 'art. 8-politiegegevens' worden door de politie onbeperkt bewaard, wat leidt tot de opslag van zeer grote hoeveelheden data. Deze praktijk is direct in strijd met de wettelijke bewaartermijnen en, breder, met het beginsel van dataminimalisatie in de Wpg. Naar aanleiding hiervan is inmiddels een discussie op gang gekomen om de Wpg meer te laten aansluiten op de behoeften uit de praktijk, waarbij tegelijkertijd de uitgangspunten van het gegevensbeschermingsrecht worden gerespecteerd. De auteurs gaan in op de vraag welke richtsnoeren de jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Unie biedt voor een mogelijke herziening van het opslagregime van art. 8-politiegegevens. Ook bekijken ze hoe deze richtsnoeren zich verhouden tot alternatieve opslagregimes, waaronder voorstellen die tijdens parlementaire discussies naar voren zijn gebracht.

Tot slot is in dit nummer een *in memoriam* opgenomen ter nagedachtenis aan Stijn Franken, die op 27 november 2025 veel te vroeg is overleden. Gedurende zijn gehele werkende leven heeft hij zich als advocaat en als academicus onvermoeibaar ingezet voor het belang van een goede verdediging voor alle verdachten. Het leek de redactie van Boom Strafblad dan ook meer dan passend om hem juist in dit themanummer gewijd aan de verdediging in strafzaken een laatste groet te brengen.

1 HR 14 oktober 2025, ECLI:NL:HR:2025:1519.

2 Wet van 14 juli 2025 tot wijziging van de Penitentiaire beginselenwet in verband met aanvullende maatregelen tegen georganiseerde criminaliteit tijdens detentie, *Stb.* 2025, 197 en de Wet van 14 juli 2025 tot wijziging van het voorstel van wet houdende wijziging van de Penitentiaire beginselenwet in verband met aanvullende maatregelen tegen georganiseerde criminaliteit tijdens detentie, *Stb.* 2025, 198, beide in werking getreden op 1 november 2025.